

23.10.2023

VN/23399/2021

VN/23399/2021-SM-131

Valtiovarainministeriölle

Sisäministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Valtiovarainministeriö on pyytänyt sisäministeriön lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kotikuntalaki, jolla kumottaisiin vuonna 1994 voimaan tullut kotikuntalaki. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto on ollut mukana asiaa valmistele- vassa työryhmässä ja esitetyt näkökulmat ovat tulleet huomioituiksi esitysluonnoksen valmistelussa. Sisäministeriö on tätä lausuntoa varten kuullut ministeriön poliisiosas- toa, pelastusosastoa ja rajavartiolaitos-osastoa, sisäasioiden EU-rahastoja sekä Poliisihal- litusta. Maahanmuuttovirastolta on pyydetty erillinen lausunto asiassa.

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”*varmistetaan, että henkilö, jolla ei enää ole oleske- lulupaa tai oleskeluoikeutta, menettää kotikuntastatuksensa Suomessa palautuskiel- toa kunnioittaen*”.

Uudessa laissa täsmennettäisiin hieman niitä edellytyksiä, joiden perusteella ulkomai- den kansalaiset voivat saada Suomessa kotikunnan. Laissa olisi jatkossa myös sään- nökset menettelystä, jonka mukaisesti ulkomaalaiselle tehty kotikuntamerkintä voitai- siin poistaa väestötietojärjestelmästä, jos hän ei enää täytä kotikunnan saamiselle asetettuja edellytyksiä.

Sisäministeriö pitää säännöksiin ehdotettuja muutoksia tavoitteiltaan kannatettavina ja hyvin perusteltuina. Kotikunnan määräytymistä koskeva sääntely on ollut osin van- hentunutta eikä voimassa oleva laki ole sisältänyt lainkaan säännöksiä kotikunnan poistamisen osalta. Tämän johdosta väestötietojärjestelmä on saattanut sisältää koti- kuntamerkinnän henkilöille, jotka eivät tosiasiallisesti oleskele Suomessa enää laisin- kaan tai oleskelevat perusteella, jonka ei pitäisi oikeuttaa kotikuntaan Suomessa. Eh- dotettu muutos luo tärkeän lainsäädännöllisen perustan hallitusohjelmakirjauksen to- teuttamiselle.

Kotikuntamerkinnän tekeminen ja poistaminen

Sisäministeriö tuo esiin, että hallituksen esityksen perusteella henkilön kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskeva väestötietojärjestelmän merkintä ei ole hallintopäätös vaan toteava hallintotoimi, joka toteutuu rekisterimerkinnän tekemi- sellä. Sen sijaan kotikuntamerkinnän poistaminen niissä tapauksissa, joissa se perus- tuisi muulta kuin henkilöltä itseltään saatuun tietoon tai henkilö vastustaisi kotikunnan poistamista, olisi merkinnän poistamisesta tehtävä kirjallinen hallintopäätös (20 §). Päätöksestä olisi ilmoitettava asianomaiselle henkilölle ja hän voisi hakea siihen muu- tosta. Sisäministeriö pitää ratkaisua perusteltuna ja selkeänä. Joissain tilanteissa uu- den oleskelulupahakemuksen hakematta jättäminen voi johtua unohduksesta, joten jo siitäkin näkökulmasta henkilön oikeus saada tieto poistettavaksi aiotusta kotikunta- merkinnästä sekä muutoksenhakuoikeus on tärkeä.

Sisäministeriö kuitenkin kiinnittää huomiota ehdotetun 20 §:n 2 momenttiin. Sisämi- nisteriö arvioi, että koska asiassa on tehtävä hallintopäätös, jo hallintolain 54 §:n pe- rusteella Digi- ja väestötietoviraston olisi ilmoitettava asianosaiselle ratkaisustaan ja

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua. Jatkovalmistelussa voisi arvioida, että riittäisikö asiassa informatiivinen viittaus hallintolain säännökseen.

Poliisihallitus on nostanut esiin, että poliisin valvonta- ja hälytystoiminta sekä rikostorjunta on tunnistanut toiminnassaan eräitä tilanteita, jolloin viranomaisella olisi hyvä olla mahdollisuus merkitä väestörekisteriin henkilön viranomaisen tiedossa oleva asuinpaikka. Näin on esimerkiksi silloin, jos henkilö ei ole itse aloitteellinen muuttoilmoituksen tekemiseen. Luonnoksessa ei myöskään ole minkäänlaista hallintopakkoa muuttoilmoituksen tekemisen osalta, vaikka kyse on velvollisuudesta muuttoilmoituksen tekemiseen. Poliisitoiminnassa on tunnistettu, että muuttoilmoituksia voidaan jättää tekemättä esimerkiksi sen vuoksi, että se helpottaa viranomaisten pakoilua ja välttelyä. Siten muuttoilmoituksen tekemisen tehostaminen olisi tarpeen poliisin tiedoksiantojen ja henkilöiden paikallistamisen onnistumiseksi. Tällä voi olla suuria merkityksiä koko rikosprosessin kestoon, mikä on yhteiskunnallisesti myös merkittävää. Tällä voitaisiin myös pyrkiä vaikuttamaan ihmiskaupan torjuntaan, kun rekistereistä ilmeni, ketkä joissain osoitteissa todellisuudessa asuu. Tämä voi liittyä myös esim. erilaisiin tukiin liittyviin väärinkäytöksiin, jotka voivat täyttää myös erilaisten rikosten tunnusmerkistön.

Sisäministeriö nostaa esiin yksityiskohtina, että 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa ei välttämättä ole tarpeen viitata ulkomaalaislakiin vaan tältä osin ratkaisu voisi olla yhdenmukainen 4 kohdan kanssa (jonka osalta jo lukuisten lakien olemassaolo puoltaa sitä, että lakeihin ei viitata). Kohdan 5 osalta sisäministeriö huomauttaa myös, että ”jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttavasta lupa” ei erityisen täsmällinen ilmaisu, koska ulkomaalaislaissa säädetään ”jatkuvasta oleskeluluvasta” ja ”pysyvistä oleskeluluvasta”. Lisäksi 5 kohdassa olisi perusteltua käyttää sanaa ”oleskelupa” sana ”lupa” sijaan.

Digi- ja väestötietoviraston (DVV) tiedonsaantioikeudesta

DVV:n tiedonsaantioikeus perustuu väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalvelliudesta annettuun lakiin (661/2009), jota hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi. Ehdotetun 23 §:n mukaan ”DVV:llä olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muilta viranomaisilta 13– 17 §:ssä tarkoitettuja tarpeellisia ja näiden viranomaisten toimialaa koskevia tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa, tietojen oikeellisuuden varmistamista ja muuta käsittelyä varten. Tiedonsaantioikeus koskee myös tietoja, jotka ovat tarpeen väestötietojärjestelmään talletettävien tietojen selvittämiseksi. Tässä pykälässä tarkoitettuja muita viranomaisia ovat muun muassa 8) ulkomaalaisyhteistyön viranomaiset sekä 10) poliisiviranomaiset.”

Sisäministeriö toteaa, että kohta 8 sisältyy voimassa olevaan lakiin mutta kohta 10 ehdotetaan uutena kohtana lisättäväksi. Sisäministeriö toteaa, että jatkovalmistelussa on vielä arvioitava sekä 8 että 10 kohdan osalta täsmällistä muotoilua niin, että tiedonsaantioikeutta koskeva sääntely on sisällöltään yksiselitteinen.

Käytännön viranomaisyhteistyö

Sisäministeriö toteaa, että DVV:n tiedonsaantioikeus on edellä lausuttu huomioiden sinänsä tarkoituksenmukainen. Sisäministeriö kuitenkin tuo esiin sen, että kotikunnan menettämistä koskevan merkinnän näkökulmasta hallitusohjelmakirjauksenkin tehokas toteuttaminen edellyttää, että tieto siitä, että henkilö ei enää täytä kotikunnan edellytyksiä tosiasiallisesti saavuttaa DVV:n kotikuntamerkinnän poistamiseksi väestötietojärjestelmästä. On huomioitava, että tältä osin tilanteet vaihtelevat. Kyse voi olla siitä, että henkilön oleskeluoikeus yksinkertaisesti umpeutuu ilman minkäänlaista viranomaisen päätöstä asiassa tai siitä, että Maahanmuuttovirasto tekee kielteisen päätöksen esimerkiksi jatko-oleskelulupahakemuksen tai siitä, että henkilön oleskelulupa peruutetaan ja ulkomaalainen karkotetaan maasta.

Käytännössä olisi siis varmistettava, että perusteet kotikuntamerkinnän poistamiselle tosiasiallisesti saavuttavat DVV:n. Tämä edellyttäne, että asiaankuuluvat tietojärjestelmät keskustelevat keskenään tai että Maahanmuuttovirasto tai poliisi ilmoittaa DVV:lle oma-aloitteisesti sellaisista muutoksista, joiden johdosta henkilö ei enää täytä kotikunnan edellytyksiä.

Liitelait

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) 4 § sekä kansalaisuuslain (359/2003) 34 § sisältävät viittaukset kotikuntalakiin. Kyse ei kuitenkaan ole pykäläkohtaisista viittauksista nykyiseen kotikuntalakiin. Sisäministeriön katsoo, että sen hallinnonalan lainsäädännössä olevista kotikuntalakiviittauksia sisältävistä laeista mikään laki ole sellainen hallinnonalan keskeinen laki, jota olisi välttämätöntä muuttaa esityksen liitelakina.

Osastopäällikkö, ylijohdaja   Minna Hulkkonen

Johtava asiantuntija   Tuuli Tuunanen

Liitteet   -

Jakelu   VM KAO Hallinto ja politiikka, Ville Koponen

Tiedoksi   Erityisavustaja Paaso
Maahanmuutto-osasto

VN/23399/2021-SM-131

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: